

nášov patrili Karol starší zo Žerotína a Samuel Radešský, ale niekoľko dedikácií venoval aj Rudolfovi II. a Matejovi II. Zaujímavým dokladom vzťahu ku Karlovej univerzite je Rochotiova reprodukováaná dizertačná báseň *Pronomia Scholarium*, v ktorej sa píše aj o význame právnického vzdelania. Svoje úvahy tu opiera o stredoveký text Fridricha Barbarossu *Authentica habita*, pôvodne vydaný pre Bolonskú univerzitu. Téma právnickej praxe a notárskeho práva je venovaný súbor básní uverejnených v zbierke *In obitum Samuelis Radeschini* (1609). Rochotiova tvorba do istej miery odráža aj spoločenský a politický život na slovenskom území, hoci k témam vlasti a národa sa vyjadruje len sporadicky, podobne ako jeho súčasníci. Na dianie sa pozerá s odstupom a svoj citový vzťah k vlasti vyjadruje zväčša len vo vzťahu k aktuálnym témam ako protiturecké boje či korunovácia Mateja II.

Rochotský sa síce nevyrovnal známejším krajanom humanistom Petrovi Fradeliovi, Jánovi Jesseniovi, Danielovi Basiliovi a Pavlovi Kyrmezerovi, ale jeho dielo nie je zanedbateľné ani z hľadiska kvantity. Čerpal z množstva antických a stredovekých autorov a prameňov, napríklad z Plauta, Hippokrata, Ovidia, Vergília, Tita Lívia, Plutarcha, Eusebia, stredovekých kroník. Poznal aj diela súčasníkov či nedávnych predchodcov ako Georgius Buchananus. Písal výlučne v latinčine a z metrických foriem používal najmä hexameter, jambický verš a kuplety, niekoľkokrát použil aj alkájsku strofu. Používal konvenčné rétorické a stylistické prostriedky, niektoré motívy opakoval viackrát v rôznych obmenách.

Ku koncu života, pravdepodobne pre svoje sympatie k českému stavovskému odboju, skončil Rochotius v exile alebo sa stiahol z verejného života. Posledná pramenná zmienka o ňom sa viaže k rokom 1622 až 1623. O jeho rodinných pomeroch autorka uvádza, že bol dvakrát ženatý a mal syna Samuela. Jeho príbuzný Martin Rochotský pravdepodobne žil v Bratislave. Po roku 1627 sa v Trenčíne medzi českými exulantmi objavuje jeho príbuzný (ale pravdepodobne nie syn) Samuel, o ktorom A. Škovierová zistila, že bol majiteľom zaujímavej zbierky kníh. Väčšina z nich je dnes uložená v maďarských pamäťových inštitúciách, časť je na Slovensku, konkrétne v Bratislave, Banskej Bystrici, Martine a Košiciach.

Dielo Ondreja Rochotského dokumentuje nielen význam slovenských protestantských vzdelancov pri formovaní českého kultúrneho života v období humanizmu, ale, ako konštatuje autorka v závere monografie, je aj dokladom zapojenia sa vzdelancov, ktorých pôvod je spätý s územím Slovenska, do širších európskych súvislostí.

Melinda Vasil'ová

<https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2023.1.14>

Jazyk v meste z kognitívnej a komparatívnej perspektívy

ĐURICOVÁ, Alena – MOLNÁROVÁ, Eva (ed.)

2022. Od textu k prekladu XVI. 2. časť. Linguistic Landscape. Praha: Jednota tlumočníků a překladatelů. 69 strán.

ISBN 978-80-7374-134-1

Zborník *Od textu k prekladu XVI. 2. časť. Linguistic Landscape* obsahuje ďalšie výstupy z projektu APVV 18-0115 *Jazyk v meste – dokumentovanie multimodálnej semiosféry jazykovej krajiny na Slovensku a z komparatívnej perspektívy*. Tentokrát sa riešitelia projektu zamerali na jazykovú krajinu z kognitívno-kultúrnej a pragmatickej perspektívy (Zdenko Dobřík), na analýzu vybraných aspektov na príklade nosičov z Michalskej ulice v Bratislave (Zuzana Gašová), prezentovanie žien v jazykovej krajine vybraného areálu (Petra Jesenská), špecifiká jazykovej krajiny intraurbánnej lokality mesta Erlangen v SRN (Jana Lauková), multimodálne agregáty v jazykovej krajine (Eva Molnárová), či na niektoré vybrané aspekty jazykovej krajiny dvoch obchodných ulíc miest Komárno a Komárom (Vojtech Istók – Gábor Lőrincz – Sándor János Tóth).

Zdeno Dobřík rozvádza teórie Schulzeho a Hodrovej, pre ktoré je príznačné uvažovanie o jazykovej krajine v duchu „komunikačného nazierania na text“¹. Toto je podľa najnovších textovolingvistikých teórií, ktoré označujú text ako konanie, úzko prepojené s kognitívnym vnímaním sveta, s poznávaním, ako aj s emocionálnym a hodnotovým svetom komunikačných partnerov, teda autorov textov a ich recipientov. Jazyková krajina je v takomto ponímaní výsledkom vzájomnej komunikácie medzi individuum alebo určitou skupinou, kolektívom. Recipienti pri recipovaní akéhokoľvek textu pôsobia v diskurze spätne na jeho tvorcu, a tak je tomu aj pri jazykovej krajine, keď recipienti svojim jazykovým a sociálnym konaním pôsobia na tvorcov jazykovej krajiny. Autor štúdie sa ďalej snaží vysvetliť a doložiť príkladmi z jazykovej krajiny vzťah medzi komunikačno-pragmatickým prístupom k jazykovej krajine a kognitívnym aspektom, t. j. „významom všeobecného, špecifického a kultúrneho vedenia o svete pri tvorbe jazykovej

¹ Dobřík, Z.: Jazyková krajina z pohľadu kognitívno-kultúrnej a pragmatickej perspektívy. In: Alena Đuricová – Eva Molnárová (ed.) 2022. *Od textu k prekladu XVI. 2. časť. Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a překladatelů. S. 7.

krajiny“;² pričom sa opiera o ústredné práce kognitívnej lingvistiky a jej pojmový systém: *cyklus, spojenie, centrum a periféria, celok a časť*. Veľmi výstižne ilustruje na príklade „putujúceho“ pamätníka-súsošia ako časti Pamätníka SNP „ako pod vplyvom politických udalostí nastáva nielen zmena pomenovaní, ale niekedy dokonca aj technicky a finančne náročný presun objektov z centra na perifériu, v uvedenom prípade ide aj o víťaný a zaslúžený návrat naspäť do centra, na pôvodné miesto – medzi rozpoltené časti srdca Pamätníka SNP“.³

V štúdií *Jazyková krajina Bratislavy – ako jej rozumieme? Analýza vybraných aspektov na príklade nosičov z Michalskej ulice v Bratislave* sa Zuzana Gašová zaoberá mierou zrozumiteľnosti informácie sprostredkovanej pomocou nosiča, ktorá sa podľa nej „priamo viaže na efektívnosť narábania s výrazovými prostriedkami (jazykovými a grafickými znakmi)“.⁴ Po dôslednom vysvetlení aspektov, ktoré sleduje pri skúmaní konkrétneho zozbieraného materiálu (použitie výrazové prostriedky, situačno-tematický rámec, primárna cieľová skupina, primárna funkcia nosiča, zrozumiteľnosť a špecifické aspekty) sa zaoberá semiotickou typológiou a v súvislosti s ňou pojmami ikona, index, symbol. Po detailnom rozbere konkrétnych nosičov v závere konštatuje, že jednotlivé skupiny nosičov majú „diametrálne odlišný charakter – spájajú sa s odlišným situačno-tematickým rámcom, majú rozličnú primárnu funkciu, zrozumiteľnosť sa nemusí vždy viazať na priame sprostredkovanie informácie, teda nemusí mať referenčný charakter“.⁵ Jednojazyčné nosiče v cudzom jazyku sa vyskytujú zriedkavo, ide o anglické texty komerčného situačno-tematického charakteru, ktoré sú posilnené grafickými prvkami, alebo o zriedkavo sa vyskytujúce nosiče s latinskými textami, ktoré majú historický situačno-tematický rámec. V prípade absencie posilňovača zrozumiteľnosti odkazuje na vôľu recipienta komunikovať, teda „hľadať vhodnú interpretáciu nosiča, identifikovať jeho funkciu a porozumieť mu“.⁶

Petra Jesenská si v štúdií *Pár poznámok k prezentovaniu žien v jazykovej krajine vybraného areálu* všima používanie maskulína, feminína

a iných morfológických, lexikálnych alebo obrazových prostriedkov na označenie osôb v komerčnom urbánnom priestore v Banskej Bystrici. Prevláda použitie generického maskulína (vážení zákazníci, naši predavači, katalánski autori, asistenta predaja, staňte sa členom, pre členov klubu a pod.), ale objavuje sa aj inkluzívny prístup k rodu a k pohlaviu (hľadáme asistenta/ asistentku predaja), rodovo neutrálny jazyk (osoby), rodovo cieleň jazyk (prijmeme brigádnicku-šudentku), ako aj ilustratívne prostriedky na označenie rodu osôb. Objavil sa aj prípad necitlivého klišé, keď pri texte „Nikdy neviete, na aký typ vodiča narazíte“ je zobrazená „osoba ženského pohlavia za volantom, zjavne vykazujúca známky úzkosti a strachu zo šoférovania“.⁷

Jazyková krajina ulice Hauptstraße v meste Erlangen, jedného z ôsmich miest (Bratislava, Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Komárno, Komárom, Békéscsaba, Mníchov a Erlangen) začlenených do tohto medzinárodného komparatívneho empirického výskumu, je predmetom pojednávania v štúdií Jany Laukovej *Špecifika jazykovej krajiny intraurbánnej lokality mesta Erlangen (Nemecko)*. Autorka štúdie sleduje aspekt viacjazyčnosti. V úvode prináša štatistické údaje o počte cudzincov žijúcich v meste Erlangen (na základe dostupných štatistických údajov celkovo 24 189 cudzincov, zo 147 národností (stav k 31. 12. 2021)).⁸ V súčasnosti tu podľa štatistik žije 152 Slovákov.⁹ Pri skúmaní nosičov prevládajú najmä nosiče s nápismi botom-up (neoficiálne nápisy), na ktorých sa nachádzajú texty väčšinou v nemeckom – t. j. v úradnom jazyku. Výskyt nosičov s nápismi top-down (oficiálne nápisy) je zaznamenaný v menšej miere. Najpočetnejšie zastúpenie majú konkrétne obchodné prevádzky (móda, obuv, knihy, hračky, optika, drogéria a pod.), reštaurácie a kaviarne. Zaznamenaný bol výskyt 9 jazykov (vrátane nemčiny ako štátneho/úradného jazyka). Popri nemčine sa často vyskytovala angličtina, veľmi často taliančina, zriedkavejšie francúzština, španielčina, arabčina, turečtina, thajčina a japončina. V rámci výskumu nebol zaznamenaný výskyt ruštiny či ukrajinčiny.

² Ebenda. S. 7.

³ Ebenda. S. 9.

⁴ Gašová, Z.: *Jazyková krajina Bratislavy – ako jej rozumieme? Analýza vybraných aspektov na príklade nosičov z Michalskej ulice v Bratislave*. In: Alena Ďuricová – Eva Molnárová (ed.) 2022. *Od textu k prekladu XVI. 2. časť. Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a překladatelů. S. 16.

⁵ Ebenda. S. 21.

⁶ Ebenda. S. 22.

⁷ Jesenská, P.: *Pár poznámok k prezentovaniu žien v jazykovej krajine vybraného areálu*. In: Alena Ďuricová – Eva Molnárová (ed.) 2022. *Od textu k prekladu XVI. 2. časť. Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a překladatelů. S. 27.

⁸ Lauková, J.: *Špecifika jazykovej krajiny intraurbánnej lokality mesta Erlangen (Nemecko)*. In: Alena Ďuricová – Eva Molnárová (ed.) 2022. *Od textu k prekladu XVI. 2. časť. Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a překladatelů. S. 34.

⁹ Porovnaj: <https://erlangen.de/aktuelles/bevoelkerung>. S. 34.

Situačno-tematické zastúpenie jazykov je nasledujúce: angličtina na komerčné účely a na komunikačné potreby turistickej klientely a pod, v oblasti gastronómie prevládajú taliančina, francúzština, španielčina, arabčina, turečtina a thajčina, v oblasti módy taliančina a angličtina. V prípade nosičov pre oficiálne účely bola v súlade so *Zákomom o úradnom jazyku* zaznamenaná výlučne nemčina ako úradný jazyk.

V meste Erlangen čiastočne zostávame v štúdií Evy Molnárovej *Multimodálne agregáty v jazykovej krajine*, ktorá porovnáva jazykovú krajinu na Námestí SNP v Banskej Bystrici a Hugentienplatz v Erlangene (SRN). V obidvoch prípadoch chce pritom poukázať na to, ako autor jazykovej krajiny počíta s kultúrnym a historickým povedomím recipienta. Z historického hľadiska je okrem viacerých miest zaujímavá reštaurácia Červený Rak na Námestí SNP v Banskej Bystrici, ktorej korene siahajú až do 16. storočia. V meste Erlangen sa prevádzka Hans im Glück opiera o ľudovú rozprávku ako súčasťou kultúrnej tradície národného spoločenstva. Spoločné pre obidve prevádzky je však aj spojenie tradičného s moderným. V štúdiu sa okrem toho poukazuje na to, ako sa snažia autori textov vo verejnom priestore pomocou rozličných semiotických jednotiek (znak, ikona, graf, obraz, spôsob upevnenia označenia, resp. vývesného štítu a pod.), ako aj pomocou historických parametrov ponúkať potenciálnemu zákazníkovi služby alebo produkt, ako sa snažia vplývať na recipienta.

Vojtech Istók, Gábor Lőrincz a Sándor János Tóth vo svojej štúdiu *Vybrané aspekty porovnávania jazykovej krajiny dvoch obchodných ulíc miest Komárno a Komárom* rozširujú obraz týchto dvoch miest z predchádzajúcich zborníkov o ich najfrekventovanejšie nákupné ulice, a to Jókaiho ulicu v Komárne a na Igmándi út v meste Komárom. Jazykovú krajinu vyhodnocujú slovné a aj pomocou početných tabuliek pomerne detailne, zameriavajúc sa na jazykové, obsahové a aj formálne znaky (farebná realizácia a pod.). Rozdiel konštatujú medzi proporciami typov viacjazyčnosti. Kým pre Komárno je charakteristická duplicitná viacjazyčnosť (78%), pre mesto Komárom dokladajú podiel príkladov na fragmentárnu viacjazyčnosť (36%), duplicitnú (31%) a komplementárnu (27%).

V štúdiu *Vizuálna stránka jazykovej krajiny (na príklade Kapitulskej ulice v Banskej Bystrici)* sa Nikola Tomaščíková po krátkom retrospektívnom pohľade na charakter prvých prác o jazykovej krajine kriticky pozerá na pojmoslovie a na základnú definíciu jazykovej krajiny. Poukazujúc na celostné vnímanie obrazových prvkov a lineárne spracúvanie textu ľudským mozgom, porovnáva

výhody a nevýhody verbálnych a nonverbálnych výrazových prostriedkov multimodálneho priestoru jazykovej krajiny. Jazykové prejavy vo verejnom priestore môžu poskytovať detailnejšie informácie, ale obrazy považuje „pri komunikácii s recipientmi – návštevníkmi mesta – za efektívnejšie, lebo ich dokážeme rýchlejšie vnímať a interpretovať“.¹⁰ Štúdia zaujme, je pútavá svojím obsahom, ale aj pre logické a prehľadné členenie.

Celkovo možno o zborníku povedať, že všetky príspevky sú veľmi zaujímavé, svedčia o dôslednej znalosti problematiky, sú napísané erudovane, sú názorné vďaka verbálnemu uchopeniu témy a explikatívnosti, ale aj vďaka použitiu početného obrazového materiálu, ktorý dotvára predstavu recipienta o práci so slovom a obrazom vo verejnom priestore. Vo viacerých štúdiách možno vidieť logickú a vecnú nadväznosť na čiastkové témy z predchádzajúcich zborníkov, ktoré sa aj takýmto spôsobom dotvárajú. Len v niektorých textoch akoby si ich autori neboli uvedomili túto postupnosť a nadväznosť a redundantne uvádzajú niektoré všeobecnejšie vysvetlenia základných pojmov k téme obrazovej krajiny, ktoré sú predmetom výkladu v štúdiách z pera riešiteľov projektu v predchádzajúcich zborníkoch k tejto téme. Čitateľ, ktorý siahne po tomto zborníku samostatne bez poznania aj predchádzajúcich, však môže túto skutočnosť predsa len uvítať.

Mária Vajičková

<https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2023.1.15>

Správa z pravidelného zasadnutia Slovenského komitétu slavistov

Pravidelné plenárne zasadnutie Slovenského komitétu slavistov (SKS) sa uskutočnilo v prezenčnej forme dňa 20. januára 2023 na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Plenárnemu zasadnutiu SKS predchádzalo zasadnutie členov predsedníctva komitétu a členov revíznej komisie, ktorí prediskutovali návrh plánu činnosti komitétu, najmä v kontexte vedecko-koordinačných činností súvisiacich s prípravou 17. medzinárodného zjazdu slavistov v Paríži a tiež v kontexte edičnej politiky SKS.

¹⁰ Tomaščíková, N.: Vizuálna stránka jazykovej krajiny (na príklade Kapitulskej ulice v Banskej Bystrici). In: Alena Ďuricová – Eva Molnárová (ed.) 2022. Od textu k prekladu XVI. 2. časť. Linguistic Landscape. Praha: Jednota tlumočníků a překladatelů. S. 51.